
Recensies

On a mission from God...

Religion, empire & torture. The case of Achaemenian Persia, with a postscript on Abu Ghraib.

Bruce Lincoln

Chicago en Londen; 2007; 192 pp.; ISBN 9780226481968

Religie en imperialisme zijn nauw vervlochten en zeer actuele onderwerpen, beweert Bruce Lincoln in zijn recent gepubliceerde boek *Religion, empire & torture*. Het is een beknopte en intrigerende casestudy die de relatie analyseert tussen religie en imperialisme in het Oud-Perzische of Achaemeniden Rijk (ca. 550 – 330 v. Chr.). Lincoln kiest voor deze aanpak omdat, volgens hem, ‘a single well-chosen example can reveal more than a wide-ranging, but superficial, comparative study’ (p.97).

In het voorwoord laat hij meteen blijken dat de controverses rondom de Amerikaanse *war on terror*, in het bijzonder de inval in Irak, voor hem de directe aanleiding vormden om aan deze publicatie te beginnen. Lincoln begeeft zich hiermee niet op onbekend terrein: voor dit boek publiceerde hij *Holy terrors: thinking about religion after 9/11* (2002). In die publicatie analyseert en vergelijkt hij de religieuze retoriek van Osama bin Laden en George W. Bush. Een soortgelijke insteek volgt hij in zijn nieuwste boek wanneer hij in het nawoord een korte vergelijking maakt tussen zowel de Oud-Perzische als de contemporaine Amerikaanse gebruikmaking van religie om expansionistische ambities te rechtvaardigen.

In *Religion, empire & torture* beschrijft Lincoln hoe de Perzische koningen hun religie gebruikten om hun macht te legitimeren, de expansie van hun rijk te rechtvaardigen en interne oppositie de kop in te drukken. Lincoln identificeert drie kernelementen van de imperiale ideologie, namelijk (1) een dualistische ethiek, waarin de strijd en tegenstelling tussen goed en kwaad centraal staan, (2) een conceptualisering van de koning als de uitverkorene van *Abura Mazda* (Wijze Heer)¹ en (3) een missie om de balans van de oorspronkelijke schepping te herstellen en het corrumperende werk van de kwaadaardige entiteit *Drauga* (Leugen) teniet te doen (p.95). Het uiteindelijke doel was *šyāti* (geluk) voor de mensheid, dat bereikt zou zijn zodra alle vijandige legers verslagen waren, het volk niet langer honger leed

¹ De belangrijkste god van de Mazdeaanse religies, waartoe ook het Zoroastrisme behoort. Het is niet zeker of de Achaemeniden tot die religieuze stroming behoorden (p.xiii).

en het ultieme kwaad, de Leugen, overwonnen was.

Teneinde zijn conclusies te onderbouwen onderzoekt Lincoln in een zestal korte hoofdstukken een aantal diverse, maar gerelateerde thema's van de Oud-Perzische kosmologie. Zo beschrijft hij de rol die de koningen zichzelf toedichtten binnen het kader van de Oud-Perzische scheppingsmythen. Met name heeft hij aandacht voor de wijze waarop zij zonder uitzondering altijd hun macht rechtvaardigden door te beweren dat deze aan hen geschonken was door de Wijze Heer, de tegenhanger van de Leugen (p.33-49). Daarnaast toont hij aan dat zij naar aanleiding van hun kosmologie een op etniciteit en cultuur gebaseerd Perzocentrisch (p.23) wereldbeeld uitdroegen.

De koningen beweerden, volgens Lincoln, als doel te hebben om de schade te herstellen die aan de schepping van de Wijze Heer was toegebracht door de Leugen. De oorspronkelijke uniformiteit die de schepping van aarde en mens gekenmerkt had, maar tenietgedaan was door de Leugen, moest hersteld worden door het inlijven van alle andere volken op aarde in het Oud-Perzische Rijk (p.59). Het beschermen van niet-Perzische volken tegen de Leugen werd daarom als voldoende rechtvaardiging aangevoerd voor het onderdrukken van opstandige volken en verdere imperiale expansie.

In het laatste hoofdstuk, 'The dark side of paradise', laat Lincoln zien hoe de Oud-Perzische koningen schijnbaar wereldlijke zaken als moord en bedrog schenen te interpreteren binnen het kader van een kosmische strijd tussen goed en kwaad. Zij die op leugens, de ergste doodzonde, betrapt werden door de vorst konden op een gruwelijke marteling en executie rekenen, die Lincoln tot in detail schetst (p.83-96).

Een tweetal goede voorbeelden van het hierboven beschreven wereldbeeld geeft Lincoln in hoofdstuk vijf, 'Microcosms, wonders, paradise'. Hierin wordt beschreven hoe Darius I (r. 522-486 v. Chr.), het laten bouwen van zijn paleis te Susa vergeleek met de scheppingsdaad van de Wijze Heer. Het moest van zijn wereldrijk het centrum worden, waaraan mensen van alle etniciteiten moesten werken, en waar zij hun giften naartoe moesten sturen. In Susa moesten alle elementen van de oorspronkelijke schepping weer bijeengebracht worden. Een tweede voorbeeld uit hetzelfde hoofdstuk zijn de Apadana reliëfs te Persepolis, de hoofdstad van het Oud-Perzische Rijk. De reliëfs tonen hoe alle onderworpen volken tributen moesten presenteren aan de koning. Zij brachten onder andere een schenking van een dier dat uniek was aan elke delegatie. Dieren die als

tribuut werden geschonken werden ondergebracht in ommuurde tuinen, die bekend stonden als *paridaida* (paradijs). Beide voorbeelden illustreren de Oud-Perzische drang tot unificatie en centralisering van de volken van de wereld.

Lincoln maakt voor zijn analyse zeer grondig gebruik van verscheidene religieuze teksten uit oude Iraanse talen als het Oud-Perzisch, Avestaans en Pahlavi, maar ook Oud-Griekse bronnen als Herodotus. De scherp geformuleerde en pakkend geschreven tekst wordt ondersteund door een groot aantal reliëfs, kunstwerken en verhelderende tabellen en illustraties. Met deze middelen schetst hij een duidelijk beeld van de diverse kenmerken van het Oud-Perzische wereldbeeld.

Er kleeft slechts een klein aantal nadelen aan Lincolns werk. Ten eerste is de periode die Lincoln behandelt vrij beperkt. De nadruk ligt heel sterk op de regeerperiode van Darius, terwijl de titel en inleiding de indruk wekken dat de gehele Achaemeniden-dynastie geanalyseerd zou worden. Daarnaast laat Lincoln het uitleggen van terminologie vrijwel geheel over aan zijn eindnoten, die echter niet in de lopende tekst worden aangegeven. Dat is een gemiste kans, want juist de uitgebreide noten maken van Lincolns boek een mooi uitgangspunt voor leken die bekend willen raken met de historie en historiografie van Oud-Perzische religies. Lincoln behandelt namelijk in zijn boek een groot aantal thema's, maar in zijn korte tekst neemt hij soms onvoldoende de tijd om het ene onderwerp volledig af te ronden voordat hij overstapt op het volgende.

Ten slotte voegt het postscript over de Abu Ghraib-affaire in feite weinig toe aan de waarde van Lincolns betoog. Het postscript is kort en heeft een interessante insteek, maar is wat analyse betreft vrij oppervlakkig. Verhelderend is wel dat de auteur het postscript aangrijpt om zijn morele verontwaardiging uit te drukken ten opzichte van de rechtvaardiging van imperialisme door middel van een religieuze motivatie, en daar mogelijk aan klevende gruwelijkheden als marteling. Het maakt duidelijk dat dit boek niet door een neutraal toeschouwer geschreven is, maar door iemand die een sterke emotionele betrokkenheid voelt bij het onderwerp van zijn boek. De waarde van de hoofdtekst lijdt daar echter niet onder.

Religion, empire & torture is een mooi uitgangspunt voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van religie en imperialisme in het algemeen, en die van het Oud-Perzische Rijk in het bijzonder.

Sander Tetteroo